

LITERARNOPREVODNE IZMENJAVE S ŠPANŠČINO

Maja Šabec
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Književnost v španskem jeziku obsega dela iz zelo različnih kulturnozgodovinskih kontekstov. Je ena najpomembnejših svetovnih književnosti, ne le zato, ker je španščina po številu rojenih govorcev drugi največji jezik na svetu, temveč zaradi številnih vrhunskih stvaritev, ki jih je prispevala v svetovno zakladnico. Delimo jo na špansko in hispanoameriško, to drugo pa nadalje še na dvajset nacionalnih književnosti.

V prispevku predstavljamo strnjen pregled literarnega prevajanja iz španščine v slovenščino, pri tem izpostavimo najpomembnejše prevode in prevajalce ter osvetlimo okoliščine, ki so v določenih obdobjih prispevale k večjemu zanimanju bodisi za španske bodisi za južnoameriške avtorje in literarne tokove. Na kratko se posvetimo tudi prevodom slovenske književnosti v španščino. Panoramo zaokroža izbor prevodoslovnih obravnav slovenskih raziskovalcev.

2 Zgodovina prevodnih tokov

Pred 20. stoletjem so bili politični, gospodarski in kulturni stiki med Slovenijo in Španijo zgolj sporadični, še bolj to velja za Južno Ameriko, in splošna odmaknjenost je odsevala tudi v nepoznavanju jezika in skromnem védenju o španskem in hispanoameriškem leposlovju. Vrhunci ustvarjalnosti zlatega veka in njeni vplivi, denimo, so sprva prišli v slovenski kulturni prostor v francoskih in nemških prevodih – npr. *Don Kihot* (gl. Smolej 2006, 237) ali španske romance in baročna poezija (gl. Oman 2010 in 2016) – pa tudi prevodi v slovenščino so še do druge polovice 20. stoletja pogosto nastali posredno prek drugih jezikov.

Prvo srečanje s špansko književnostjo v slovenskem jeziku sega v drugo polovico 19. stoletja: leta 1864 izide povest *Družina Alvaredova* takrat še živeče pisateljice, predhodnice španskega realizma Cecilie Böhl de Faber (Fernán Caballero) – delo je iz izvirnika prevedel Janez Parapat – leta 1875 pa *Donna Diana* baročnega dramatika Agustína Moreta, ki jo je po nemški priredbi poslovenil Josip Cimperman. V prvih treh desetletjih 20. stoletja je slovensko občinstvo lahko videlo drame sodobnih Nobelovih nagrajencev Joséja Echegaraya (*Galeotto*, 1909; *Blaznik ali svetnik*, 1912) in Jacinta Benaventeja (*Ideali in koristi*, 1925) ter več uprizoritev *Sodnika Zalamejskega* Calderóna de la Barce v prevodu Otona Župančiča (1912). Izšli so še prevodi romantične enodejanke Manuela Juana Diane *Dve tašči* (1903), štiri dela jezuita Luisa Colome (1911–1919), tri zgledne novele Miguela de Cervantesa (1920), v literarnih mesečnikih *Ljubljanski zvon* in *Dom in svet* pa omembe relevantnih španskih avtorjev in del, ki jih je pospremila nekaj prevodov predstavnikov generacije '98 (pesmi Juana Ramóna Jiménezza in Antonia Machada ter tri Azorínove zgodbe).

2.1 Pripovedništvo

Še večje zanimanje za špansko literarno ustvarjanje se izrazi v tridesetih letih, ko najprej izideta romana dveh ključnih sodobnikov, z eksistencialistično filozofijo obarvana pripoved Pía Baroje *Pot k popolnosti* (1931) in *Krvave arene* (1932) [pravilen prevod za *Sangre y arena* bi bil *Kri in pesek*] Vicenta Blasca Ibáñeza, oba v prevodu Stanka Lebna, nato pa leta 1935 ponovno po zaslugi Stanka Lebna prvi celovit prevod Cervantesovega *Don Kihota*. (Štirideset let pozneje izide nov prevod Nika Koširja, pred in po tem pa adaptacije in skrajšane izdaje različnih avtorjev (gl. Markič 2006, 2012; Kalenič Ramšak 2005, 2011a, 2011b, 2012)).

Po drugi svetovni vojni se pozornost usmeri v Latinsko Ameriko, v skladu s časom in estetskimi smernicami v tedanji socialistični Jugoslaviji h generaciji avtorjev z izrazito socialno tematiko. V letih 1954–1957 izidejo prevodi štirih temeljnih hispano-ameriških pripovednih del drugega in tretjega desetletja 20. stoletja, regionalistični romani: *Doña Barbara* Rómula Gallegosa, *Mešanci* Jorgeja Icaze, *Vrtinec* Eustacia Rivere in *Don Segundo Sombra* Ricarda Güiraldesa. V šestdesetih letih, ko se začne Jugoslavija čedalje bolj zanimati za družbeno in kulturno resničnost južnoameriške celine, pa še nekaj del iz Ekvadorja, Bolivije in Peruja, katerih glavna tema je kljubovanje zatiranih staroselskih prebivalcev izkoriščevalskim kreolskim gospodarjem, med njimi omenimo vsaj *Bronasto raso* Alcidesa Arguedasa (1966). Leta 1960, štirinajst let po objavi izvirnika, izide prevod prvega romana z elementi magičnega realizma *Gospod Predsednik* Miguela Ángela Asturiasa, ki utre pot novemu hispano-ameriškemu pripovedništvu šestdesetih in sedemdesetih let. Od leta 1968 do danes so se – nekateri ažurno, nekateri z manjšo zamudo – zvrstili prevodi več kot štiridesetih

romanov in kratkoproznih del pisateljev znamenitega »booma«, tako predstavnikov magičnega realizma (Miguel Ángel Asturias, Alejo Carpentier, Juan Rulfo in Gabriel García Márquez, čigar opus je preveden skoraj v celoti) kot drugih velikih mojstrov t. i. novega latinskoameriškega romana, ki so zastopani vsaj z najbolj reprezentativnimi deli (Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Julio Cortázar, Augusto Roa Bastos, José Lezama Lima, Adolfo Bioy Casares, Juan Carlos Onetti, Mario Benedetti, Ernesto Sábato), in predstavnikov naslednjih generacij, t. i. »postbooma« (Isabel Allende, Laura Esquivel, Reinaldo Arenas, Sergio Ramírez, Luis Sepúlveda, Zoé Valdés itn.). Presenetljivo pozno smo Slovenci dobili prevode začetnika postmodernizma Jorgeja Luisa Borgesa: zbirka zgodb iz leta 1944, *Izmišljije*, je izšla šele 1984, zbrana dela pa leta 2000. To in še druge zamude gre deloma pripisati zgodnejšim prevodom v srbohrvaščino, po katerih so segali tudi slovenski bralci.

Hispanoameriška književnost je preglasila špansko, ki jo je močno ogrožala cenzura pod Francovo diktaturo, a kljub temu najvidnejše predstavnike pripovedništva štiridesetih let, ki grobo realistično slikajo duhovno, čustveno in materialno opustošenje po španski državljanski vojni, najdemo tudi v slovenščini: leta 1955 izide prevod romana pisateljice Carmen Laforet s pomenljivim naslovom *Praznina*, dve leti pozneje *Kralj in kraljica* Ramóna Josėja Senderja, leta 1960 pa referenčno delo »surovega realizma« [*tremendismo*], *Družina Pascuala Duarteja* poznejšega Nobelovega nagrajenca Camila Josėja Cele (v naslednjih desetletjih sta izšla še dva njegova romana, *Panj* in *Mazurka za dva mrtveca*). Sledita socialnorealistična romana *Praznovanje drugih* Juana Goytisola iz leta 1955 (1964; pozneje še *Juan brez domovine* in *Izgnan od tod in drugod*) in *Mesto človeka* Ramóna Josėja Senderja (1967, izv. 1939; ne pa tudi sicer bolj poznan *Requiem por un campesino español* [Rekviem španskemu kmetu]), do konca stoletja pa še *Pet ur z Mariem* Miguela Delibesa (1998), trilogija Ane Marie Matute *Prvi spomin*, *Vojaki jokajo ponoči*, *Past* (1983–1985), in leta 2011 *Spremenljiva oblačnost* Carmen Martín Gaita.

2.2 Pesništvo

Za poznavanje španskih in hispanoameriških pesnikov med slovenskimi bralci so bile poglavitne objave v literarnih revijah (pred drugo svetovno vojno *Ljubljanski zvon* in *Dom in svet*, potem pa *Borec*, *Dialogi*, *Sodobnost*, *Literatura*, *Nova revija*, *Apokalipsa*), nato antologije *Moderna španska lirika* (1943), *Antologija španske poezije 20. stoletja* (1987), *Sodobna španskoameriška poezija* (1994) in šele nato knjižne izdaje posameznih pesniških opusov.

Med španskimi pesniškimi glasovi po zastopanosti močno prevladuje Federico García Lorca: pesmim v antologiji *Moderna španska lirika* leta sledijo samostojna zbirka *Pesem hoče biti luč* (1958), pozneje še *Cante jondo* (1993), *Pesnik v New Yorku*

(1995), *Ciganski romansero* (2007) in *12 pesmi* (2020). Slavnemu granadskemu poetu sledijo Juan Ramón Jiménez in nekaj njunih sodobnikov, pripadnikov generacij '98 (Miguel de Unamuno, Antonio Machado) in '27 (Vicente Aleixandre, Luis Cernuda, Rafael Alberti, Gerardo Diego, Jorge Guillén ...), med hispanoameriškimi pa Pablo Neruda, Octavio Paz, César Vallejo in Jorge Luis Borges, Ernesto Cardenal, Gabriela Mistral in začetnik modernizma na koncu 19. stoletja Rubén Darío. Leta 1970 je v Buenos Airesu v prevodu pesnika, umetnostnega zgodovinarja in prevajalca Tineta Debeljaka izšla slovita argentinska romantična pesnitev Josėja Hernándezza o gavču *Martínu Fierru* (ponatis v Sloveniji 1995). To je najpomembnejši prevod hispanoameriške književnosti, ki je nastal v slovenski diaspori v Argentini (v prevodni dejavnosti slovenske skupnosti v Argentini sicer prevladujejo prevodi slovenskih, pretežno izseljenskih pisateljev in pesnikov v španščino; gl. Cukjati, 2016).

2.3 Dramatika

Po drugi svetovni vojni je oživelo tudi zanimanje za špansko klasično gledališče – najprej so bile leta 1947 prevedene štiri medigre Miguela Cervantesa, v naslednjih dveh letih pa še *Prebrisana norica* Lopeja de Vege in *Dama škrat* Calderóna de la Barce – ter doseglo vrh v petdesetih letih s še petimi Lopejevimi komedijami – *Začarani Gaj*, *Ovčji kal*, *Premeteno dekle*, *Ljubavni voz* in *Vitez čudes* – in *Don Gilom v zelenih hlačah* Tirsa de Moline. Večinoma gre za prevode iz nemščine, hrvaščine in italijanščine.

V takratnem kulturnem kontekstu nesporne simpatije do španskega izročila, ki so jo dodatno utemeljevale zgodovinske okoliščine, sta občinstvo in kritika zelo naklonjeno sprejela gledališke uspešnice Federica García Lorca. Slovensko narodno gledališče Drama je že leta 1950 – to je pet let pred izidom njegove pesniške antologije – postavilo na oder zadnje dramatikovo delo, tragedijo *Dom Bernarda Albe*, le malo zatem sta bili prevedeni še ena tragedija, *Krvava svatba* (takrat poslovenjena v *Svatbe krvi*) in *Mariana Pineda*, nato *Ljubezzen don Perlimplina* in tretja tragedija, *Yerma*, farsa *Čudežna čevljarica* in nazadnje, leta 1978, še *Donja Rosita ali Kaj pravijo rože* (gl. Šabec, 2008).

Do devetdesetih let dvajsetega stoletja so bila v slovenskem prostoru – poleg Lorcovih dram, ki so bile uprizorjene največkrat – prevajana zgolj dela klasičnih avtorjev (k zgoraj naštetim je treba dodati še Calderónovi drami *Življenje je sen* (1969) in *Stanovitni princ* (197-?) ter dramsko priredbo *Celestine* Fernanda de Rojasa (1984)). Izvirna španska dramatika je nov razcvet doživela po koncu diktature, v osemdesetih in devetdesetih letih, in od takrat je lahko tudi slovensko občinstvo oziroma bralstvo odkrilo nekaj najprodornejših sodobnih dramatikov (Sergi Belbel, José Sanchis Sinisterra, José Luis Alonso de Santos, Antonio Tabares, Juan Mayorga, Llusá Cunillé idr.).

Hispanoameriška dramatika je manj zastopana. Prvo dramsko delo, *Torotumbo* gvatemalskega Nobelovega nagrajenca Miguela Ángela Asturiasa, je bilo prevedeno in

uprizorjeno leta 1974, nato pa šele v drugi polovici devetdesetih let dve drami sodobnega čilskega avtorja Marca Antonia de la Parre in ena Argentinca Roberta M. Cosse. V zadnjih desetletjih so se predstavili še nekateri drugi južnoameriški avtorji – Jorge Acame, Juan Radrigán, Abel González Melo, Mariano Tenconi Blanco.

2.4 Sodobni prevodi starejše književnosti

Hkrati s spremljanjem sodobne literarne produkcije na obeh celinah so slovenski bralci – poleg že omenjenih zgodnjih prevodov dramskih del in poezije – od druge polovice 20. stoletja lahko segli tudi po prevodih nekaterih poglavitnih del starejše španske književnosti. Za največ vrhunskih poslovenitev srednjeveških in zlatoveških svaritev je zaslužen Niko Košir, ki je med letoma 1957 in 1984 prevedel *Španske ljudske pravljice*, *Španske romance*, *Življenje Lazarčka s Tormesa*, *Življenje je sen*, *Don Kihota*, *Junaško pesem o Cidu* in priredbo *Celestine*. Poleg klasičnih del, ki jih je prevedel Košir, imamo v slovenščini še druga temeljna besedila – srednjeveško elegijo Jorgeja Manriqueja *Stihi ob očetovi smrti* (1965), pesmi mistika svetega Janeza od Križa (1983–2013), Cervantesove *Zgledne novele* (1951, 2021), *Življenjepis lopova* Francisca de Queveda (1995), nekaj posamičnih Quevedovih in Góngorovih pesmi ter prve španske zapise – kronike – z ameriške celine, *Kraljevske zapiske o Inkah* Inca Garcilasa de la Vege (2009) in *Nad vse kratko poročilo o razdejanju Indij* Bartoloméja de las Casasa (2021). Dopolnil se je tudi seznam naslovov iz prve polovice 20. stoletja, med katerimi je treba omeniti vsaj *Tragično občutje življenja* in *Meglo* Miguela de Unamuna (1983, 1998), *Dojke* Ramóna Gómeza de la Serne (2003), Asturiasove *Gvatemalske legende* (1980) in Gallegosovo *Canaimo* (1997).

2.5 Sodobna književnost

Pri slovenskih založbah v zadnjih desetletjih skoraj sočasno z izvirnimi izdajami izhajajo prevodi cele vrste uspešnic najsodobnejših španskih in južnoameriških pisateljev, kot so, na primer Enrique Vila Matas, Javier Marías, Bernardo Atxaga, Javier Cercas, Antonio Muñoz Molina, Rosa Montero, José María Merino, Juan José Millás, Carlos Ruiz Zafón, Manuel Vázquez Montalbán, Isabel Allende, Laura Esquivel, Roberto Bolaño, Samanta Schweblin itn.

O dobrem sprejemu španskega in hispanoameriškega leposlovja pri slovenskih bralcih pričajo tudi ponatisi in – to je še pomembnejše – ponovni, sveži prevodi nekaterih starejših del, ko so Borgesove *Izmišljije oz. Namišljenosti* (2000), Lorcovi *Ciganski romansero* in drame (oboje 2007), Rulfov *Pedro Páramo* (2017) in Cervantesove *Zgledne novele* (2021).

3 Žanri

V prevodni literaturi žanri sledijo tendencam posameznih obdobij tako v izhodiščni književnosti kot v slovenskem oz. jugoslovanskem prostoru: po drugi svetovni vojni je prevladoval socialni roman, v šestdesetih in sedemdesetih letih kritika zatiranja južnoameriških staroselcev (indigenizem), v osemdesetih in devetdesetih letih magični realizem in diktatorski roman ter španski eksperimentalni roman, v novejšem času pa zgodovinski, avtofikijski, kriminalni roman in kratka proza. V zadnjih letih narašča tudi število prevodov otroške in mladinske književnosti.

Tudi prevajalci poezije so spremljali razvoj pesniških smeri oz. generacij. Prevladujejo antologijski izbori, manj je prevedenih avtorskih pesniških zbirk, pesnikov mlajših generacij pa je le peščica. Največje vrzeli so nedvomno na gledališkem področju – obstaja veliko prevodov klasičnih damskih del, veliko manj pa je prisotna sodobna španska in predvsem hispanoameriška produkcija.

4 Pomembnejši prevajalci

Prevajalci španskih besedil so bili sprva izobraženci ali ljubitelji, ki španščine zvečinoma niso znali in so prevajali posredno iz drugih jezikov (npr. Josip Cimperan, Fran Nedejko, Vekoslav Benkovič, Joža Vovk). Od druge polovice 20. stoletja pa lahko prevajalce v grobem razdelimo v tri skupine. Prva generacija so bili romanisti ali poliglotti, ki so španski jezik usvojili sami in so si pri slovenjenju pomagali tudi z drugimi jeziki (npr. Stanko Leben, Niko Košir, Janko Moder, Tine Debeljak, Andrej Capuder). V drugo generacijo lahko uvrstimo tiste, ki so se španščine tudi naučili sami ali so daljše obdobje živeli in študirali v kateri od špansko govorečih dežel (npr. Alenka Bole Vrabc, Nina Kovič, Miro Bajt, Ferdinand Miklavc, Jasmina Markič, Vesna Velkoverh Bukilica). Nove generacije prevajalcev pa prihajajo pretežno iz vrst diplomantov španskega jezika in književnosti (Marjeta Drobnič, Veronika Rot, Barbara Pregelj, Maja Šabec, Barbara Juršič, Blažka Müller, Amalija Maček, Tina Malič, Ignac Fock, Janez Žumer, Ava Zupančič idr.).

Dramska dela so pogosto (posredno) prevajali dramaturgi (npr. Mirko Mahnič, Igor Lampret, Borut Trekman, Alenka Bole Vrabc), poezijo, pri prevajanju katere je ključen poseben pesniški čut, pa so najpogosteje slovenili pesniki (npr. Jože Javoršek, Jože Udovič, Alojz Gradnik, Tone Pavček, Ivan Minatti, Ciril Zlobec, Ciril Bergles, Aleš Berger, Boris A. Novak, Aleš Šteger, Miklavž Komelj).

5 Literarni prevodi iz slovenščine v španščino

Slovenska književnost, tako starejša kot sodobna, si predvsem v zadnji desetletjih uspešno utira pot v špansko govoreči prostor. Začetki prevajanja slovenskih avtorjev sicer segajo v štirideseta leta prejšnjega stoletja, ko je v Buenos Airesu v letih 1942–1947 v prilogi revije *Duhovno življenje* v nadaljevanjih izhajal Finžgarjev roman *Pod svobodnim soncem*, leto zatem pa je v knjižni obliki izšel izbor pesmi Franceta Prešerna, Antona Aškercera in Simona Gregorčiča. (Vs trije so bili pozneje prevedeni tudi v samostojnih zbirkah, antologija Prešernovih pesmi leta 2006, Gregorčičevih leta 2008, Aškercve balade pa leta 2016.) Po številu prevodov veskozi opazno izstopa poezija. Poleg navedenih klasikov so bili v novejšem času predstavljeni še drugi pripadniki starejših in srednjih pesniških generacij, nekateri v argentinskih založbah, drugi v španskih in tudi slovenskih (navedeni so po letih rojstva, ne po letih izida): Alojz Gradnik, Josip Murn, Edvard Kocbek, Srečko Kosovel, Karel Destovnik - Kajuh. Sledijo jim antologije Cirila Zlobca, Daneta Zajca, Kajetana Koviča in Vena Tauferja.

Zelo odmevna je poezija Tomaža Šalamuna – poleg revijalnih objav so izšle kar štiri njegove knjižne zbirke – ki je vzbudila zanimanje tudi za nekatere mlajše slovenske pesnike, kot sta Brane Mozetič in Aleš Šteger. Z dvema zbirkami, eno večjezično in eno v španskem prevodu se predstavlja Boris A. Novak in z eno Svetlana Makarovič. Omeniti je treba še Marušo Krese, Aleša Debeljaka, Alojza Ihana, Gorazda Kocijančiča, Petra Semoliča in Primoža Čučnika ter pesnice najmlajše generacije, Tajjo Kramberger, Jano Putrle Srdić, Aljo Adam in Katjo Teržan, ki tudi po zaslugi mednarodnih pesniških festivalov kažejo na spodbudno nadaljevanje tradicije prevajanja slovenskega pesništva.

Pripovedništvo po zastopanosti zaostaja za pesništvom, a v zadnjih letih se tudi na tem področju slika izboljšuje. Poleg prvega prevedenega romana, *Pod svobodnim soncem*, posebno mesto zaseda Bartolov *Alamut*, ki je po prvem izidu leta 1986 doživel že dva ponatisa. Sodobni slovenski roman zastopajo *Prišleki* Lojzeta Kovačiča, *Nekropola* Borisa Pahorja, *Človek na obeh straneh stene* Zorka Simčiča, trije naslovi Draga Jančarja (*Zvenenje v glavi*, *To noč sem jo videl*, *Posmehljivo poželenje*), *Nedotakljivi* Ferija Lainščka, *Jugoslavija, moja dežela* Gorana Vojnoviča, *Kar je odnesla reka, kar je odnesel dim* Janija Virka in *Biljard v Dobrayu* Dušana Šarotarja.

Nabor avtorjev kratke proze je številčnejši, večina pa jih je v različnih skupinskih antologijah predstavljenih s po eno ali dvema zgodbama: Gabriela Babnik, Andrej Blatnik, Igor Bratož, Aleš Čar, Evald Flisar, Jurij Hudolin, Drago Jančar, Milan Kleč, Mojca Kumerdej, Feri Lainšček, Vinko Möderndorfer, Andrej Morovič, Maja Novak, Iztok Simoniti, Andrej E. Skubic, Marko Sosič, Agata Tomažič, Suzana Tratnik, Jani Virk, Vlado Žabot, nekateri od teh pa so prevedeni tudi v samostojnih knjigah.

Povečuje se tudi prevajanje avtoric in avtorjev mladinske in otroške književnosti, od Frana Milčinskega (*Zvezdica Zaspanka*) in Ele Peroci do najsodobnejših: Milan

Dekleva, Desa Muck, Lilijana Praprotnik Zupančič, Majda Koren, Anja Štefan, Jana Bauer, Cvetka Sokolov, Peter Svetina, Sanja Pregl in Andrej Rozman Roza.

Podobno kot velja za prevode dramatike iz španščine v slovenščino, je tudi v obratni smeri ta zvrst komajda prisotna. Doslej so bile prevedene le po ena ali dve drami Evalda Flisarja, Dušana Jovanovića, Matjaža Zupančiča in Simone Semenič.

6 Prevodoslovne obravnave

Slovenski hispanisti se v raziskavah pretežno posvečajo recepciji španske in hispanoameriške književnosti, nekatere študije vključujejo prevodoslovno obravnavo, nekaj pa se jih v celoti osredotoča na prevodna vprašanja.

Glede na to, da je *Don Kihot* tudi v Sloveniji največkrat prevajano (in prirejano) besedilo španske zlate dobe, in skladno z literarno in jezikovno kompleksnostjo Cervantesove mojstrovine, ki je izjemen izziv za prevajalce, ne preseneča, da raziskovalci namenjajo največ pozornosti najrazličnejšim odtenkom interpretacije besedila, pa tudi prevajalskih rešitev. Branka Kalenič Ramšak (2012) raziskuje pisateljeve literarne postopke, s katerimi je odločilno zaznamoval svetovno književnost, in recepcijo njegovega opusa, omenja pa tudi prevodne pasti, ko opozori na sicer drobne nedoslednosti avtorja prvega integralnega prevoda, predvsem pa na siromašenje izvirnega sporočila Cervantesovega romana v prirejenih različicah.

Jasmina Markič (2006) podrobno kronološko predstavi prevajalce in prirejevalce, nato pa s primerjalno analizo izbranih odlomkov iz dveh integralnih prevodov pokaže, da pri slovenjenju ne gre le za težave zaradi pomanjkljivega znanja jezika, temveč tudi tiste, ki izvirajo iz kulturnozgodovinskih razlik med izhodiščnim in ciljnim kontekstom (lastna in geografska imena in njihov zapis, glagolske perifraze, različni registri in prenos besednih zvez).

Kontrastivna analiza Barbare Pihler Ciglič (2006) prav tako temelji na dveh prevodih *Don Kihota* v slovenščino, izhaja pa iz nasprotja med arhaičnostjo don Kihotovega vzvišenega viteškega sloga na eni strani in jezikovnih vragolij Sanča Panse na drugi, ki ju najdemo v izvirniku. Osredotoči se na mehanizme, prek katerih se manifestirata spontanost in humornost oprodove ljudske govornice, in z analizo najpogostejših retoričnih figur ugotovlja, v kolikšni meri ostajajo izraziti ob prelitju v slovenski jezik. Tudi Barbara Pregelj (2012) analizira komične elemente v *Don Kihotu*, le da se omeji na slovenske priredbe tega dela za mladino.

Na drugem mestu po številu raziskav je tradicionalna španska pesniška oblika romanca, tako v izvorni srednjeveški pojavnosti kot v njeni sodobni različici pri Federicu Garcíi Lorci. Novak (1995, 48–56) definira verzni ritem španske romance in poudari razliko med doživljanjem asonance v španščini in slovenščini, Markič (2002) primerja Koširjev slovenski prevod *Španskih romanc* iz leta 1961 z izvirnimi pesmimi z vidika

jezikovnih in slogovnih značilnosti, Pregelj (2006a) pa obudi védenje o sto let zgodnejših prevodih Stanka Vraza.

Federico García Lorca je nedvomno najbolj priljubljen španski pesnik zunaj svoje domovine, tudi med Slovenci. Njegovo poezijo je slovenila vrsta pesnikov in njihovi dosežki so predmet mnogih analiz, komentarjev, tudi kritik. Smiselno jih povzame in ovrednoti Pregelj (2006b; gl. tudi Pregelj in Kozak 2007). Osredotoči se na pomen-ska odstopanja, predvsem pa na problem (ne)upoštevanja asonance, ki pri Lorci ni zgolj formalni postopek, in osmerca ne le v romancah, temveč tudi v prevodnih drugih pesmi. Novak (2011, 121–131) ponovno in še podrobneje analizira metrične zakonitosti španske romance, nato pa primerjalno analizira slovenske prevode Lorcovih romanc, ki v prvih različicah niso sledili tradicionalni obliki. O recepciji in prevodih Lorcove dramatiké piše Maja Šabec (2008, 2012); analizira in primerja strategije prevajalcev pri reševanju splošnih težav, ki izvirajo iz razlik med jezikovnima sistemoma ter špansko in slovensko kulturno realnostjo, in tistih, ki so neposredno povezane s posebnostmi Lorcove poetike.

Pregelj (2005a, 2005b) se posveti tudi baročnim besedilom; podrobneje opiše izkušnjo s prevajanjem Quevedovega soneta, ki pokaže, kako zahtevno je prevajati poezijo t. i. konceptizma, saj mora prevajalec dobro poznati jezik 17. stoletja in slediti pesnikovemu premikanju njegovih mej. Novak (2011, 45–52) utemeljuje, zakaj je treba baročno poezijo prevajati z neoporečno oblikovno strogostjo, in kot primer predstavi prevode šestih Góngorovih sonetov.

Dodajamo izbor prispevkov o jezikovnih in kulturoloških vidikih slovenjenja neka-terih drugih vidnejših literarnih besedil: Šabec (2011) na podlagi prevoda romana Miguela Delibesa *Pet ur z Mariem* analizira, razvrsti in opredeli španske frazeološke enote in premije ter njihove slovenske ustreznice. Pihler Ciglič (2014) prouči tesno vez med časovnostjo, aspektualnostjo in modalnostjo v kompleksni mreži glagolskih paradigem v lirskem diskurzu Juana Ramóna Jiménezza in nakaže možnosti njegovega slovenjenja. Markič se posveti vprašanju prevajanja glagolov premikanja in glagolskih perifraz v romanu Javierja Mariása *Tako belo srce* (2014a), v dveh prispevkih (2014b, 2019) pa predstavi izzive pri prevajanju ameriške španščine – nikaragovske različice v romanu Sergia Ramírezza *Margarita, lepo je morje* in kolumbijske v *Vzporodni ulici* Fernanda Valleja. Uršula Kastelic Vukadinović (2017) se osredotoči na prevajalske strategije slovenjenja specifičnega mehiškega besedja v *Smrti Artemia Cruza* Carlosa Fuentesza, Urša Geršak in Maja Šabec (2021) pa na primeru prevoda *Paragvajskih pravljic* opozorita na jezikovne in kulturnozgodovinske posebnosti te države.

Omenimo še empirične raziskave, ki si prizadevajo prispevati k popularizaciji književnosti v španščini med mladimi bralci in s tem posredno tudi k njenemu sistematičnemu prevajanju v prihodnosti. Geršak in Šabec (2021) opišeta poskus uspešne uvedbe sodelovalnega učenja pri pouku prevajanja na univerzitetnem programu Hispanistika;

na primeru konkretnega rezultata pokažeta prednosti te metode zlasti pri mladih prevajalcih, ki se šele odločajo za profesionalno prevajalsko pot. Pregelj (2008) preverja zastopanost španske in hispanoameriške književnosti v slovenskih srednješolskih učbenikih in presoja pomen izbranih avtorjev glede na španski literarni kanon in njegovo mesto v svetovni književnosti. Poudari možne težave pri interpretaciji, še posebej poezije, zaradi neskladnosti prevodov z izvirniki. Tudi Kalenić Ramšak (2011b) analizira srednješolski kurikulum svetovne književnosti in ugotavlja, da so v učnem načrtu slovenščine vsebine iz zgodovine književnosti v španščini zelo bežno omenjene, večkrat tudi neustrezno interpretirane ali nerodno uvrščene v širši literarnozgodovinski kontekst; opozori na konkretne vrzeli in predlaga, kako jih zapolniti. Pregelj (2012) usmeri pozornost še na mlajše bralce, ko raziskuje podobo španske in hispanoameriške otroške književnosti in predstavi bibliografijo prevedenih mladinskih in otroških leposlovnih besedil.

7 Zaključek

Pregled prevedenih del sodobne španske in hispanoameriške književnosti potrjuje, da sta v slovenskem prostoru obe dobro zastopani ter da knjižni trg in čedalje večje število prevajalcev obetata lepo prihodnost. A poleg sledenja najnovejši literarni produkciji bi bilo za temeljito poznavanje izjemno bogate literarne tradicije treba zapolniti še vrzeli iz preteklih obdobij. V starejši španski književnosti so to vsaj *Libro de buen amor* [Knjiga o dobri ljubezni], celotno besedilo *Celestine*, renesančni pesniki Garcilaso de la Vega, Juan Boscán in Fray Luis de León, pa Cervantesova tragedija *Numancia* in njegova poezija, nato zahtevna poezija baročnih mojstrov Luisa de Góngore (ki je ključen tudi za razumevanje Lorcove poetike) in Francisca de Queveda ter drama, v kateri se prvič pojavi znameniti lik don Juana, *El burlador de Sevilla y convidado de piedra* [Seviljski zapeljivec in kamniti gost] Tirsa de Moline. Velika praznina je leposlovje 19. stoletja, tako špansko kot hispanoameriško, saj razen *Martína Fierra* ni prevedeno nobeno romantično besedilo ne realistični ali naturalistični roman. Na prevod čakajo še nekatera dela avtorjev druge polovice 20. stoletja, npr. španski eksperimentalni roman, ki ga odlikujejo inovativne pripovedne tehnike, struktura in vsebina, *Tiempo de silencio* [Čas molka] Luisa Martín-Santosa, *Señas de identidad* [Identitetni znaki] Juana Goytisole, *Volverás a Región* [Vrnil se boš v Región] Juana Beneta, *La saga/fuga de J.B.* [Saga/fuga J.B.] Gonzala Torrenta Ballestera, in kratka hispanoameriška proza klasikov, kot so Horacio Quiroga, Juan Rulfo, Alejo Carpentier in Carlos Fuentes.

8 Seznam sorodnih poglavij

Janko Moder / Vesna Velkovich Bukilica / Alojz Gradnik / Ivan Minatti

Bibliografija

- Baza prevodov leposlovnih del slovenskih avtorjev v tuje jezike. Javna agencija za knjigo. Dostop 14. 9. 2022. https://www.jakrs.si/mednarodna-dejavnost/baza-prevodov?tx_jakprevodi_pi1%5Bpregled%5D=jezik&cHash=8680510633b84a4166ccef25cb61cd82.
- Cukjati, Alenka. 2016. »Los elementos socioculturales de la comunidad eslovena en Argentina en la novela *Confidencias en el paraíso* del autor José Lenarcic. / Socio kulturni elementi slovenske skupnosti v Argentini v romanu *Confidencias en el paraíso* avtorja Jožeta Lenarčiča.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=111379&lang=slv>.
- Geršak, Urša in Maja Šabec. 2021. »Sodelovalno učenje pri pouku prevajanja na primeru antologije paragvajskih pravljic.« *Vestnik za tuje jezike* 13, št. 1: 553–570. <https://doi.org/10.4312/vestnik.13.553-570>.
- Kalenić Ramšak, Branka. 2011a. »Ejemplos de la recepción creativa de la literatura española en la literatura eslovena.« *Verba hispanica* 19: 51–61. <https://doi.org/10.4312/vh.19.1.51-61>.
- Kalenić Ramšak, Branka. 2011b. »Recepcija književnosti v španskem jeziku: še vedno španska vas?.« V *Meddisciplinarnost v slovenistiki*, Obdobja 30, uredila Simona Kranjc, 233–239. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/30-Kalenic_Ramsak.pdf.
- Kalenić Ramšak, Branka. 2012. »'Looking at Flemish tapestries from the other side': on Don Quixote and traslation.« V *The limits of literary translation: expanding frontiers in Iberian languages*, uredil Javier Muñoz-Basols, 27–40. Kassel: Reichenberger.
- Kastelic Vukadinovič, Uršula. 2017. »Potujitveno prevajanje kulturnega besedja v romanu *Smrt Artemia Cruza*.« *Ars & Humanitas* 11, št. 2: 29–43.
- Krnel, Vita. 1984. »Bibliografija prevedene latinskoameriške proze.« V *O obliki sveta: iz španškoameriške kratke proze*, uredil Peter Vodopivec, 203–217. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Markič, Jasmina. 2002. »Španski romancero.« V *Prevajanje srednjeveških in renesančnih besedil*, uredila Maritna Ožbot, 209–214. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Markič, Jasmina. 2006. »Las andanzas del Quijote en esloveno.« V *Interpretaciones del Quijote/ Interpretacije Don Kihota: slovenski prispevek ob 400. obletnici izida*, uredili Branka Kalenić Ramšak in Maja Šabec, 117–126. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Markič, Jasmina. 2014a. »Los verbos de movimiento en las perífrasis verbales como un problema de traducción: análisis de la novela de Javier Marías *Corazón tan blanco* y su traducción al esloveno.« V *Comunicación, cognición, cibernético: actas del 31er congreso internacional Aesla*, uredila Ana Díaz Galán, 856–865. San Cristóbal de La Laguna: Universidad de La Laguna.
- Markič, Jasmina. 2014b. »Traduciendo a Sergio Ramírez: reflexiones sobre la traducción de *Margarita está linda la mar*.« V *Quo vadis, romanística?: literatura, didáctica, lingüística, traductología*, uredil Bohdan Ulašin, 141–152. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.

- Markič, Jasmina. 2019. »Traduciendo a Fernando Vallejo: La rambla paralela y Vzporedna ulica.« *V Estudios hispánicos serbios y retos de la contemporaneidad: actas de la segunda conferencia nacional de hispanistas serbios, celebrada del 20 al 22 de septiembre de 2018 en la Facultad de Filología (Universidad de Belgrado)*, uredili Andjelka Pejović, Jelena Filipović, Jasna Stojanović, Ana Kuzmanović Jovanović, Ana Jovanović in Vladimir Karanović, 371–386. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/eb_ser/hispserb/2019-2/hispserb-2019-2-ch21.pdf.
- Novak, Boris A. 1995. *Oblika, ljubezen jezika: recepcija romanskih pesniških oblik v slovenski poeziji*. Maribor: Obzorja.
- Novak, Boris A. 2011. *Salto immortale: študije o prevajanju poezije*, 2. knjiga. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Oman, Špela. 2010. »La recepción del barroco español y portugués en la poesía de France Prešeren.« *Verba Hispanica* 18: 85–102. <https://doi.org/10.4312/vh.18.1.85-102>.
- Oman, Špela. 2016. »Odmevi španskega in portugalskega pesništva pri Prešernu.« Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani.
- Pihler Ciglič, Barbara. 2006. »Sancho Panza: prevaricador del buen lenguaje: análisis contrastivo esloveno - español.« *V Interpretaciones del Quijote/Interpretacije Don Kihota: slovenski prispevek ob 400. obletnici izida*, uredili Branka Kalenić Ramšak in Maja Šabec, 163–180. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pihler Ciglič, Barbara. 2010. »Diskurzivno učasovljanje v liriki: nekaj problemov pri prevajanju španskih glagolskih paradigem v slovenščino.« *Hieronymus: revija o prevajalstvu* 4, št. 1-2: 7–25.
- Pihler Ciglič, Barbara. 2014. »Eternidades de Juan Ramón Jiménez: los paradigmas verbales en la poesía y su posible traducción.« *V Estudios hispánicos en el siglo XXI: monografía en conmemoración del 40º aniversario de la creación del Departamento de Lengua Española y Literaturas Hispánicas de la Universidad de Belgrado*, uredile Ana Jovanović Kuzmanović, Jelena Filipović, Jasna Stojanović in Jelena Rajić, 289–303. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Pregelj, Barbara. 2005a. »Španska zlata doba v slovenskih prevodih.« *V Prevajanje baročnih in klasicističnih besedil*, uredil Tone Smolej, 45–48. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Pregelj, Barbara. 2005b. »V čem je teža(vnost) F. de Queveda?« *V Prevajanje baročnih in klasicističnih besedil*, uredil Tone Smolej, 75–78. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Pregelj, Barbara. 2006a. »Španske romance pri Stanku Vrazu.« *V Prevajanje besedil iz prve polovice 20. stoletja*, uredila Martina Ožbot, 329–339. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Pregelj, Barbara. 2006b. »Federico Garcia Lorca v slovenskih prevodih: problem prevajanja asonance.« *V Literatura v večkulturnem položaju in ustvarjalno delo Jolke Milič*, uredila Barbara Pregelj, 70–77. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici.

- Pregelj, Barbara in Krištof Jacek Kozak. 2007. »Federico García Lorca pri Slovencih.« V *Federico Garcia Lorca: Zbrana dramska dela*, 549–558. Ljubljana: ZAMIK.
- Pregelj, Barbara. 2008. »Španska književnost v slovenskih srednješolskih učbenikih.« V *Književnost v izobraževanju – cilji, vsebine, metode*, Obdobja 25, uredila Boža Krakar-Vogel, 399–405. Ljubljana: Filozofska fakulteta. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/25-Pregelj.pdf>.
- Pregelj, Barbara. 2011. »Podoba mladinske književnosti španskega govornega področja skozi njihove prevode v slovenščino.« *Hieronymus: revija o prevajalstvu* 5, št. 1–2: 65–81.
- Pregelj, Barbara. 2012. »Komični elementi kot sredstvo karakterizacije v slovenskih priredbah Don Kihota za mladino.« *Hieronymus: revija o prevajalstvu* 6, št. 1–2: 7–27.
- Smolej, Tone. 2006. »Mentions de Don Quichotte chez les écrivains slovènes jusqu'au début du XXe siècle: entre comparaison et identification.« V *Interpretaciones del Quijote/Interpretacije Don Kihota: slovenski prispevek ob 400. obletnici izida*, uredili Branka Kalenič Ramšak in Maja Šabec, 237–243. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. Univerze v Ljubljani
- Šabec, Maja. 2008. »Slovenski prevodi, uprizoritve in recepcija dramskih del Federica Garcie Lorca.« *Hieronymus: revija o prevajalstvu* 2, št. 1–2: 23–53.
- Šabec, Maja. 2011. »Unidades fraseológicas en la traducción eslovena de *Cinco horas con Mario* de Miguel Delibes.« *Paremia* 20: 41–52. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/020/004_sabec.pdf.
- Šabec, Maja. 2012. »Lorca's drama in Slovenian: the stylization of popular language.« V *The limits of literary translation: expanding frontiers in Iberian languages*, uredil Javier Muñoz-Basols, 253–268. Kassel: Reichenberger.
- Voglar, Dušan in Alenka Dermastia, ur. 1999. »Špansko-slovenski odnosi.« V *Enciklopedija Slovenije*, 13. zv., 100–107. Ljubljana: Mladinska knjiga.

POVZETEK

Prispevek strnjeno in pregledno predstavlja razvoj literarnega prevajanja iz španščine v slovenščino od začetkov v 19. stoletju do danes in pri tem izpostavi najpomembnejše prevode (razvrščene po vrsteh) in prevajalce ter osvetli okoliščine, ki so v določenih obdobjih prispevale k večjemu zanimanju bodisi za španske bodisi za južnoameriške avtorje in literarne tokove. Opozori tudi na vrzeli, ki bi jih bilo treba zapolniti, da bi slovenski bralci celoviteje spoznali bogato književno izročilo ene najpomembnejših svetovnih književnosti. Poseben razdelek prispevka je namenjen prevodom slovenske književnosti v španščino. Panoramo zaokrožajo povzetki izbora prevodoslovnih obravnav in seznam pomembnejših jezikoslovnih in literarnozgodovinskih študij slovenskih raziskovalcev, ki obravnavajo recepcijo španske in hispanoameriške književnosti v našem prostoru.

ABSTRACT

The chapter presents a concise overview of the development of literary translation from Spanish into Slovene from the beginning of the 19th century to the present day, highlighting the most important translations (grouped by genre) and translators, and shedding light on the circumstances that contributed to an increased interest into Spanish or South American authors and translation flows in certain periods. Certain gaps are also exposed which need to be filled in order to give Slovene readers a more comprehensive knowledge of the rich literary tradition of one of the world's most important literatures. A separate section of the chapter is devoted to the translation of Slovene literary works into Spanish. The review is rounded off by the summaries of selected translation studies literature on Spanish-Slovene translation and a list of the most important linguistic and literary-historical studies by Slovene researchers devoted to the reception of Spanish and Hispanic American literature in Slovenia.